

247729 - هنگام اختلاف با پدر چگونه با وی صحبت و مناقشه کنم؟

سوال

در اسلام هنگامی که سوء تفاهمی میان پدر و پسر رخ می‌دهد چگونه می‌توان مساله را حل و فصل کرد؟ آیا می‌شود هر یک از دو طرف به یکدیگر فرصت حرف زدن بدهند تا مشکل پیدا شده و حل شود؟ یا اینکه پدر حق دارد فقط خودش حرف بزند و فرزندش را سرزنش کند؟

پاسخ مفصل

پدر در دین ما منزلتی دارد که هیچ بشر دیگری از آن برخوردار نیست مگر مادر.

از ابوهریره - رضی الله عنه - روایت است که رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمود: **«هیچ فرزندی نمی‌تواند حق پدرش را ادا کند مگر آنکه او را در حالی که برده است بیابد و بخرد و آزاد کند»** به روایت مسلم (۱۵۱۰).

و از عبدالله بن عمرو - رضی الله عنه - از رسول الله - صلی الله علیه وسلم - روایت است که فرمودند: **«خشنودی پروردگار در خشنودی پدر، و خشم پروردگار در خشم پدر است»** به روایت ترمذی (۱۸۹۹). آلبانی آن را صحیح می‌داند.

بنابراین هر سوء تفاهم یا اختلافی که میان فرزند و پدر وجود داشته باشد، باز باید با وی به نیکی رفتار کرد حتی اگر این اختلاف در اصل دین و اساس رسالت پیامبران باشد!

الله متعال می‌فرماید:

﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ (۱۴) وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَآتِغِ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ [لقمان: ۱۴ - ۱۵]

(و انسان را درباره‌ی پدر و مادرش سفارش کردیم؛ مادرش به او باردار شد، سستی بر روی سستی و از شیر باز گرفتنش در دو سال است. [به او سفارش کردیم] که شکرگزار من و پدر و مادرت باش که بازگشت [همه] به سوی من است (۱۴) و اگر تو را وا دارند تا درباره‌ی چیزی که تو را بدان دانشی نیست به من شرک ورزی از آنان فرمان مبر و [لی] در دنیا به خوبی با آنان معاشرت کن و راه کسی را پیروی کن که توبه‌کنان به سوی من بازمی‌گردد و [سرانجام] بازگشت شما به سوی من است و از [حقیقت] آنچه انجام می‌دادید شما را باخبر خواهم کرد).

این را بدان که سخن گفتن با پدر و مادر مانند حرف زدن با دیگران نیست؛ تو امر شده‌ای که برای آنها بالهای تواضع را بر زمین بگذاری، نرم سخن بگویی و در برابرشان فروتن باشی و صدایت را پایین بیاوری و سخن به تندی نگویی حتی اگر ناچیز باشد و کاری را که دوست ندارند انجام ندهی یا در برابر خواسته‌ی مباح آنان نه نگویی!

الله متعال می‌فرماید:

﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَفْ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا (۲۳) وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا﴾ [اسراء: ۲۳ - ۲۴]

(و پروردگار تو چنین مقرر کرد که جز او را مپرستید و به پدر و مادر احسان کنید. اگر یکی از آن دو یا هر دو در کنار تو به سالخورده‌گی رسیدند به آنها [حتی] اف مگو و به آنان پرخاش مکن و با آنها سخنی شایسته بگوی (۲۳) و از سر مهربانی بال فروتنی بر آنان بگستر و بگو پروردگارا آن دو را رحمت کن چنانکه مرا در کودکی پروردند).

از هشام بن عروة از پدرش روایت است که درباره‌ی آیه‌ی ﴿وَإِخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ﴾ گفت: «هیچ چیزی را که دوست دارند از آنان باز مدار» به روایت بخاری در «أدب المفرد» باب «لین الکلام للوالدین». شیخ آلبنی این روایت را صحیح می‌داند.

اما شرع حنیف اسلام به فرزند حق داده که با پدرش مناقشه و گفتگو کند و در سایه‌ی آداب و ضوابطی که بیان شد او را نصیحت کند، به ویژه اگر فرزند مورد ستم قرار گرفته و از خود دفاع می‌کند یا منکر را از پدرش مشاهده نموده و می‌خواهد آن منکر را از پدرش دور نماید.

در این گفتگوی زیبا و مترقی پیامبر خدا ابراهیم - علیه السلام - و پدر مشرکش دقت کن:

﴿وَإِذْ كُرِّ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا (۴۱) إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِي عَنْكَ شَيْئًا (۴۲) يَا أَبَتِ إِنِّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّبِعْنِي أَهْدِكَ صِرَاطًا سَوِيًّا (۴۳) يَا أَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلرَّحْمَنِ عَصِيًّا (۴۴) يَا أَبَتِ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِنَ الرَّحْمَنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا (۴۵) قَالَ أَرَأَيْتَ أَنْتَ عَنْ آلِهَتِي يَا إِبْرَاهِيمَ لَئِن لَّمْ تَنْتَهَ لِأَرْجَمَنَّكَ وَاهْجُرَنِي مَلِيًّا (۴۶) قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا﴾ [مریم: ۴۱ - ۴۷]

(و در این کتاب به یاد ابراهیم بپرداز زیرا او پیامبری بسیار راستگو بود (۴۱) چون به پدرش گفت: پدرجان چرا چیزی را که نمی‌شنود و نمی‌بیند و از تو چیزی را دور نمی‌کند می‌پرستی؟ (۴۲) ای پدر به راستی مرا از دانش [وحی حقایقی به دست] آمده که تو را نیامده است پس از من پیروی کن تا تو را به راهی راست هدایت نمایم (۴۳) پدر جان شیطان را مپرست که شیطان [خدای] رحمان را عصیانگر است (۴۴) پدر جان من می‌ترسم از جانب [خدای] رحمان عذابی به تو رسد و تو یار شیطان باشی (۴۵) گفت: ای ابراهیم آیا تو از خدایان من متنفری؟ اگر باز نایستی تو را سنگسار خواهم کرد و برای مدتی طولانی از من دور شو (۴۶) [ابراهیم] گفت: درود بر تو باد، به زودی از پروردگارم برای تو آمرزش می‌خواهم زیرا او همواره نسبت به من پر مهر بوده است).

والله اعلم